

Demokratia- ja julkisoikeusosasto
Julkisoikeus

Pöytäkirja

VN/13668/2019

9.9.2021

Valtioneuvoston perus- ja ihmisoikeusverkoston kokous

Aika 21.6.2021 klo 9–11

Paikka Teams-kokous

Osallistujat

Puheenjohtaja:	Johanna Suurpää	OM
Jäsenet:	Satu Heikkinen	OKM
	Päivi Kantanen	TEM
	Niina Kilpelä	YM
	Pentti Lähteenoja	MMM
	Jouko Narikka	VM
	Krista Oinonen	UM
	Ilkka Ojala	PLM
	Charlotta von Troil	YM
	Päivi Yli-Pietilä	STM
Asiantuntijat:	Riitta Länsisyrjä	EOA
	Minna Ruuskanen	OKV
Sihteeri:	Anna Saarela	OM
Muut osallistujat:	Panu Artemjeff	OM
	Janina Hasenson	UM
	Rauno Merisaari	UM
	Janette Sorsimo	UM
	Pamela Sarasmo	OM
	Kaisa Tiusanen	OM
	Jenna Uusitalo	STM
TSS-valtuuskun- nan jäsenet:	Yrsa Nyman	OM
	Liisa Heinonen	TEM
	Henna Huhtamäki	STM
	Susanna Hoikkala	STM

Postiosoite
Postadress

Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress

Eteläesplanadi 10
00130 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon

0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi
Fax

09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet
E-post, internet

oikeusministerio@om.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

1 Kokouksen avaus

Puheenjohtaja avasi kokouksen klo 9.01.

2 Edellisen kokouksen pöytäkirjan hyväksyminen

Pöytäkirjaan ei tullut kommentteja. Pöytäkirja hyväksyttiin.

3 Kansainväliset ihmisoikeusasiat (UM)

Krista Oinonen/UM piti alustuksen YK:n taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien komitean tänä vuonna antamista suosituksista koskien Suomen seitsemättä määräaikaisraporttia taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen täytäntöönpanosta. Kyseessä oli Suomen 7. määräaikaisraportti, ja istunto oli poikkeuksellinen, koska kyseessä ensimmäinen virtuaalinen tarkastelu. Valtuuskunnan suullinen julkinen vuoropuhelu järjestettiin 17.–19.2. Loppupäätelmät on käännetty suomeksi ja jaettu.

Laaja-alaisen ja ison valtuuskunnan hyödyt näkyivät, ja komitean esittämät kysymykset pystyttiin kattamaan erittäin hyvin. Oinonen katsoi, että virtuaalinen vuoropuhelu voisi olla tulevaisuudessakin hyödyllinen tästä syystä. TSS-komitea ja ihmisoikeuskomitea olivat ensimmäistä kertaa koordinoineet keskenään kysymyksiä. Isona epäonnistumisena komitean taholta Oinonen nosti esiin, että Suomi sai suosituksia, joita ei käsitelty vuoropuhelussa.

Suomi sai komitealta kiitosta TSS-oikeuksien toteutumisen korkeasta tasosta. Erityisinä onnistumina mainittiin lapsiin liittyviä toimia (lapsistrategia, pidennetty oppivelvollisuus, nuorisotakuuohjelma jne.). Komitea nosti kolme suositusta nopeutettuun seurantaan: Yritystoiminta ja ihmisoikeudet, Covid-19-rokotteiden saatavuus (miten Suomi edistää rokotteiden globaalia saatavuutta) ja oikeus sosiaaliturvaan. Nopeutettuun seurantaan nostettujen suositusten seurannasta on raportoitava 5.3.2023 mennessä.

Uusina teemoina suosituksissa suosituksina mainittiin vaikutusarvioinnit, tilastot ja eritelty tietojen keruu, vanhusten oikeudet ja palveluasuminen, mielenterveyshuolto, agenda 2030 sekä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt. Sellaisista suosituksista, joita osattiin odottaa, mainittiin sopimuksen suora soveltaminen tuomioistuimissa, kehitysapu, yhdenvertaisuuslainsäädäntö, tasa-arvo työelämässä, työttömyys ja kausityöntekijät, sijaishuoltoon sijoitetut lapset, asunnottomuus, terveydenhuoltojärjestelmä, lasten oikeus koulutukseen, maahanmuuttajat, turvapaikanhakijat, pakolaiset ja paperittomat sekä saamelaisten kielelliset ja kulttuuriset oikeudet.

Seuraavasta raportointikierroksesta eli Suomen 8. määräaikaisraportista Oinonen totesi, että TSS-komitea ilmoittaa myöhemmin määräajan raportille. Kysymyslista toimitetaan vuotta ennen määräaikaa. Sykli on luultavasti samankaltainen kuin ihmisoikeuskomitealla, eli seuraava raportointikierros voisi olla noin kahdeksan vuoden päästä.

Käytiin keskustelua siitä, miten tullaan reagoimaan puutteisiin prosessissa, ml. suositukset, joista ei keskusteltu ja joissa on jopa virheitä. Oinonen totesi, että komitean sihteeristö on jo kysynyt kommentteja kokemuksista. Kahden vuoden päästä annetaan raportti, jossa voidaan todeta esimerkiksi, että romanilasten segregatiota opetuksessa koskevassa suosituksessa on virhe, eikä Suomi tule sitä panemaan täytäntöön. Uusitalo/STM totesi, että virheellinen suositus on haitallinen Suomelle, joka pyrkii kaikilla foorumeilla myös kansainvälisesti ajamaan laaja-alaisesti romanien oikeuksia.

Valtuuskunnan jäsenet pitivät virtuaalista kuulemista teknisistä haasteista huolimatta onnistuneena ja kiittelivät erityisesti laajaa ja osaavaa valtuuskuntaa. Puheenjohtaja kiitti Oinosta ja valtuuskuntaa hienosta työstä.

4 Kansallisen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman valmistelu (OM)

Saarela/OM kertoi valmistelun loppuvaiheesta ja hyväksymisaikataulusta. Saarela kiitti verkoston jäseniä ja kollegoita ministeriöstä osallistumisesta valmisteluun myös viime hetken viilausten osalta. Indikaattoreita on saatu täydennettyä uusilla teemoilla ja löydetty hankaliinkin seurantakohteisiin muotoiluja, joiden avulla seuranta on mahdollista. Toimintaohjelmaa ja indikaattoreita esiteltiin 16.6. oikeusvaltion kehittämisen ja sisäisen turvallisuuden ministeriryhmälle, joka hyväksyi sen sisällön. Toimintaohjelma on tarkoitus hyväksyä valtioneuvoston periaatepäätöksenä joko ennen juhannusta tai sen jälkeen.

Saarela kertoi, että moni toimintaohjelman hankkeista on jo täydessä vauhdissa, ja paljon työtä on jo tehty. Syksyille on suunniteltu toimintaohjelman toimeenpanon käynnistämisseminaaria, jossa esiteltäisiin toimintaohjelman eri osa-alueita mm. valmisteluun osallistuneille sidosryhmille. Tilaisuuden tarkka ajankohta ja tarkempia suunnitelmia ohjelmasta esitellään verkostolle syksyn ensimmäisessä kokouksessa. Kesän ja alkusyksyn aikana valmistellaan indikaattoreille taustamuistio, johon kootaan kullekin indikaattorille sen valintaan vaikuttaneita tekijöitä, mm. kv-suosituksia. Syksyn aikana käynnistyy myös projekti, jossa rakennetaan indikaattoreille verkkosivu. Alkuvaiheessa sinne kootaan indikaattorikehikon lisäksi taustatietoa, mutta tarkoitus on lisätä myös linkkejä muihin seurantamekanismeihin, joilla on kytkös perus- ja ihmisoikeuksiin. Indikaattoreiden ensimmäinen seurantakierros käynnistyy ensi vuoden puolella, ja aikanaan myös seurantatietoa on tarkoitus koota verkkosivuille.

Puheenjohtaja totesi, että seuranta tulee olemaan raskas rutistus, johon tarvitaan kaikkien ministeriöiden panosta.

5 Ihmisoikeusselonteon valmistelu (UM)

Merisaari/UM kiitti huomioista ja tekstiehdotuksista, joita ministeriöiltä on tullut. Tällä hetkellä ministeriöiden muutosehdotukset on käyty läpi ja UM:n johdon kanssa on käyty keskustelu. Rakenne on näiden johdosta kehittynyt. Kärkinä ovat edelleen yhdenvertaisuus ja osallistumisoikeudet.

Merisaari kertoi, että seuraava tekstiluonnos toimitetaan ministeriöille lausunnoille heinäkuun alussa, ja että lausuntoaika päättyy 20.8. Verkoston olisi hyvä käsitellä selontekoa seuraavan kerran syyskuussa.

6 Rasisminvastainen toimintaohjelma (OM)

Artemjeff/OM esitteli rasisminvastaista ja hyvien väestösuhteiden toimintaohjelmaa ja sen valmistelua. Artemjeff kertoi, että valmistelu on loppuvaiheessa. Toimintaohjelman taustalla on hallitusohjelman kirjaus sekä viime syksynä julkaistu EU:n antirasistinen toimintaohjelma, jonka mukaan kaikkien jäsenvaltioiden tulee laatia oma kansallinen antirasistinen toimintaohjelma. Valmistelusta on vastannut laajapohjainen valmistelutyöryhmä, jossa ovat edustettuina eri ministeriöt, YVV, Kuntaliitto, IOK, neuvottelukunnat, saamelaiskäräjät ja Folktinget.

Valmistelun aluksi toteutetussa arviointivaiheessa nousi esiin, että rakenteellinen rasismi ja syrjintä ovat ongelmia kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla ja estävät täysipainoista yhteiskunnallista osallisuutta. Eksplisiittistä rasisminvastaista politiikkaa tehdään vähän ja on tarvetta lisätä viranomaisten tietoisuutta. Erityisen ongelmallisia elämänalueita ovat työelämä ja koulutus. Vihapuhe ja häirintä ovat merkittäviä arkipäivän ongelmia, jotka vaikuttavat osallisuuden kokemukseen ja turvallisuuteen. Tahtotilaa toimia on paljon, ja toimintaohjelmalle on selkeä tilaus.

Artemjeff esitteli toimintaohjelman kahdeksan painopistettä ja kertoi, että niiden alla on yhteensä yli 50 toimenpidettä. Toimenpidekokonaisuuksien osana valmistellaan mm. yhdenvertaisuuslain osittaisuudistus ja tehostetaan yhdenvertaisuuden edistämisvelvollisuuden toimeenpanoa sekä parannetaan valtioneuvoston sisäistä koordinaatioita rasismiin ja syrjinnän torjunnan tehostamiseksi.

Toimintaohjelmaa on tarkoitus käsitellä elokuussa ministeriryhmässä, minkä jälkeen se on määrä hyväksyä valtioneuvoston periaatepäätöksenä. Toimintaohjelmaa tullaan toimeenpanemaan vuosina 2021–2022. Seuranta varten on tarkoitus kehittää arviointimatriisi, jolla voidaan seurata toimenpiteiden toteutumista, vaikutusta, ryhmäspesifisten sisältöjen toteutumista ja intersektionaalisuuden toteutumista.

Puheenjohtaja kiitti esittelystä ja totesi, että tulossa on laaja-alainen toimintaohjelma, joka sisältää paljon toimenpiteitä, mukaan lukien useita EU-rahoitteisia hankkeita, joiden osalta on jo toteuttamissuunnitelmia. Puheenjohtaja avasi myös keskustelua PIO-verkoston roolista toimintaohjelman seurannassa ja nosti yhtenä vaihtoehtona esiin tähän tarkoitukseen nimetyn alatyöryhmän. Oinonen/UM totesi, että rasisminvastaiseen ohjelmaan kohdistuu myös kansainvälistä kiinnostusta Euroopan neuvoston ja YK:n suunnalta.

7 Muut asiat

Artemjeff/OM kertoi, että 22.6. julkaistaan pitkän odotuksen jälkeen perusoikeusbarometri, jossa on kyse kansallisesta lisätutannasta perusoikeusvirasto FRA:n Fundamental Rights Survey'hin. Barometri tuottaa sopimusvalvontaelintenkin peräänkuuluttamaa disaggregoitua tietoa ihmisten kokemuksista.

Merisaari/UM kertoi, että UM:n teettämä selvitys eurooppalaisen romanipolitiikan kehittämisestä on valmistumassa.

Saarela/OM totesi, että syksyn ensimmäinen PIO-verkoston kokous pidetään joko 6.9. tai 13.9. alkavalla viikolla.

Puheenjohtaja kertoi, että saamelaiskäräjälaki on lausuntokierroksella kesän yli, ja että yhdenvertaisuuslain uudistaminen on käynnistynyt kahdessa eri valmistelukokoonpanossa.

Oinonen/UM totesi, että YK:n rotusyrjinnän vastaiselle komitealle annettava raportti on lausuntokierroksella lausuntopalvelussa huomisen (22.6.) jälkeen. Lausuttavaksi on tulossa myös euroopan sosiaalisesta peruskirjasta annettava raportti, josta määräaika vasta vuoden lopussa.

Hasenson/UM kertoi, että Genevessä on 21.6. alkanut YK:n ihmisoikeusneuvoston 47. istunto. Pääaiheena ovat naisten ja tyttöjen oikeudet ja lisäksi digitalisaatio, ilmastonmuutos ja muita Suomelle tärkeitä teemoja. Suomen ihmisoikeusneuvostokampanjasta Hasenson totesi, että vaalit järjestetään lokakuussa. Tiedossa ei ole kilpailutilannetta länsimaiden ryhmässä, koska Italia veti ehdokkuutensa pois. Suomi on muiden ehdokkaiden tavoin antanut vapaaehtoiset sitoumuksensa, joissa keskitytään kansainväliseen puoleen, mutta mukana on myös asiaa suositusten toimeenpanosta ja lyhyt maininta saamelaisista. Sitoumukset jaetaan verkostolle. Tiedossa on muutamia kuulemistilaisuuksia, joissa kansalaisjärjestöt kysyvät ehdokkailta kysymyksiä.

8 Kokouksen päättäminen

PJ toivotti kaikille hyvää kesää ja päätti kokouksen klo 10.43.